

Nataša Kurnoga Živadinović*
Maja Groznica**

UDK 336.228.3 (497.5)
JEL Classification E26, H26
Stručni članak

PROCJENA UDJELA ZAPOSLENIH U NESLUŽBENOM GOSPODARSTVU U REPUBLICI HRVATSKOJ

Neslužbeno gospodarstvo (siva ekonomija, neformalno gospodarstvo, rad na crno) prisutno je, u većoj ili manjoj mjeri, u svim zemljama svijeta. U radu se teorijski i empirijski analizira neslužbeno gospodarstvo. Teorijski dio odnosi se na definiranje neslužbenog gospodarstva i razloga sudjelovanja u neslužbenom gospodarstvu. Empirijskim dijelom rada analizira se neslužbeno gospodarstvo u Hrvatskoj za razdoblje od 2002. do 2009. godine. Metodom radne snage procijenjen je udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu u Hrvatskoj za navedeno razdoblje. Ispitani su i odnosi službene zaposlenosti i službene nezaposlenosti, zatim neslužbene zaposlenosti i službene zaposlenosti, kao i neslužbene zaposlenosti i službene nezaposlenosti.

Ključne riječi: neslužbeno gospodarstvo, siva ekonomija, neformalno gospodarstvo, Hrvatska

1. Uvod

Neslužbeno gospodarstvo se pojavljuje u svim suvremenim državama. Kako su neregistrirane i kriminalne aktivnosti raširene u svim zemljama svijeta, razvijenim i nerazvijenim, potrebno je sustavno i učestalo prikupljanje i obrada

* N. Kurnoga Živadinović, doc.dr.sc., Ekonomski fakultet Zagreb (E-mail: nkurnoga@efzg.hr)

** M. Groznica, dipl.oec. (E-mail: majagroznica@gmail.com)

Članak je predan u uredništvo 17. 6. 2011

statističkih podataka o tome tko se bavi aktivnostima u neslužbenom gospodarstvu i koji su razlozi prelaska u neslužbeno gospodarstvo, da bi države mogle provesti učinkovite mjere za suzbijanje neslužbenog gospodarstva. Veliki problem kod prikupljanja i obrade statističkih podataka je taj što ne postoje metode koje će dati točne i precizne podatke o broju zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu, o aktivnostima u neslužbenom gospodarstvu i strukturi osoba koje rade u neslužbenom gospodarstvu.

Osnovni cilj rada je procjena udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu u Hrvatskoj. Pri procjeni je primijenjena metoda radne snage. Procjena zaposlenosti u neslužbenom gospodarstvu metodom radne snage je podcijenjena zbog raspoloživosti statističkih podataka i nedostataka navedene metode. Analiza je provedena za razdoblje 2002. do 2009. Također su ispitani odnosi između službene zaposlenosti, službene nezaposlenosti i neslužbene zaposlenosti.

Rad je sastavljen od pet dijelova gdje je prvi dio uvodni. U drugom dijelu rada definirano je neslužbeno gospodarstvo, i navedeni su oblici rada u neslužbenom gospodarstvu te najčešći razlozi rada u neslužbenom gospodarstvu. Istaknuta je i povezanost nezaposlenosti u službenom gospodarstvu i rada u neslužbenom gospodarstvu. U trećem su dijelu dane metode istraživanja i izvori podataka, te pojašnjene primijenjene formule. Rezultati istraživanja prikazani su u četvrtom dijelu, odnosno dana je procjena udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu u Hrvatskoj metodom radne snage za razdoblje 2002. do 2009., te je prikazana korelacijska analiza odnosa između zaposlenih u službenom gospodarstvu, nezaposlenih u službenom gospodarstvu i zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu. U posljednjem su dijelu dana zaključna razmatranja.

2. Neslužbeno gospodarstvo

Opća definicija neslužbenog gospodarstva ne postoji jer su u njega uključene različite djelatnosti, od kriminalnih djela kao što su proizvodnja i distribucija droge, prostitucija, falsificiranje i sl., pa sve do legalnih aktivnosti u kojima se njegovi sudionici, svjesno ili nesvjesno, bave djelatnostima koje se uključuju u neslužbeno gospodarstvo. Osim naziva neslužbeno gospodarstvo u literaturi se koriste i nazivi siva ekonomija, neformalno gospodarstvo, rad na crno i slično.

Brojni autori definirali su neslužbeno gospodarstvo. Među njima su najistaknutiji Feige (1990.), Tanzi (1983.), te Thomas (1992.). Jednu od učestalijih podjela neslužbenog gospodarstva dao je Feige (1990.) prema kojem postoje četiri različita oblika neslužbenog gospodarstva: ilegalno, neprijavljeno, neregistrirano i neformalno gospodarstvo.

Ilegalno gospodarstvo obuhvaća primjerice niz kriminalnih djela, kao što su proizvodnja i distribucija droge, prostitucija, prodaja ukradenih stvari, ilegalno kockanje i sl., koje su zakonom zabranjene. Za razliku od ilegalnog gospodarstva koje obuhvaća proizvodnju i distribuciju zakonom zabranjenih dobara i usluga, *neformalno gospodarstvo* obuhvaća proizvodnju dopuštenih dobara, ali koja se proizvode i/ili distribuiraju na nezakonit način. Primjerice, neformalno se gospodarstvo odnosi na zaobilaženje troškova i kršenje raznih administrativna pravila koja se odnose na imovinske odnose, ugovore o radu i slično. Pod pojmom *ne-prijavljeno gospodarstvo* misli se na izbjegavanje poštivanja poreznih zakona. Primjerice, iznos prihoda koji bi morao biti prijavljen poreznoj upravi, ali nije toliko prijavljen. *Neregistrirano gospodarstvo* obuhvaća djelatnosti koje zaobilaze propise o prijavljivanju službenoj statistici. Primjerice, iznos prihoda koji nije registriran u Sustavu Nacionalnih računa, odnosno društvenom računovodstvu (Feige, 1990.).

Tanzi (1983., prema Kesner Škreb, 1994.) neslužbeno gospodarstvo definira ili kao ukupan dohodak koji nije prijavljen poreznoj upravi, ili kao ukupan dohodak koji nije registriran u Sustavu Nacionalnih računa, odnosno društvenom računovodstvu. Ponekad se neka djelatnost ne mora prijaviti poreznoj upravi, ali je obuhvaćena službenom statistikom, i suprotno, postoje neke djelatnosti koje su pod kontrolom porezne uprave, ali ne ulaze u službenu statistiku (Tanzi, 1983., prema Kesner Škreb, 1994.).

Thomas (1992., prema Kesner Škreb, 1994.) neslužbeno gospodarstvo definira kao aktivnosti koje nisu evidentirane u sustavu nacionalne statistike. Te su aktivnosti smještene u četiri različita sektora proizvodnje: u domaćinstvima, u neformalnom sektoru, u iregularnom sektoru i u kriminalnom sektoru. Razlika između aktivnosti u domaćinstvima kao što je primjerice rad domaćica, i aktivnosti u kriminalnom sektoru kao što su krađa, prostitucija, distribucija droge je očita, dok je razlika između neformalnog i iregularnog sektora manje očita i često dolazi do zabune pri definiranju ova dva sektora. I neformalni i iregularni sektor obuhvaćaju proizvodnju legalnih proizvoda i usluga. Razlika je u tome što se u neformalnom sektoru radi o proizvodima koji su proizvedeni u kućnim radionicama, a prodaju se na ulici kao što je primjerice izrada nakita u vlastitom domu i prodaja prijateljima ili strancima na ulici dok je u iregularnom sektoru riječ o utaji poreza, nepoštivanju zakonskih odredbi vezanih za poslovanje određenog gospodarskog subjekta, neplaćanju socijalnog i mirovinskog osiguranja i slično (Thomas, 1992., prema Kesner Škreb, 1994.).

U zemljama u razvoju neregistrirana poduzeća čine velik dio ekonomskih aktivnosti. Tri su pogleda na ulogu takvih poduzeća u gospodarskom razvoju. Prema prvom će ta poduzeća postati motor gospodarskog rasta, prema drugom neregistrirana poduzeća, uz izbjegavanje poreza i propisa, nepravedno se natječu

s registriranim poduzećima i usporavaju gospodarski napredak, a prema trećem su neregistrirana poduzeća neučinkovita, i ne predstavljaju opasnost za većinu registriranih poduzeća, ali i ne doprinose gospodarskom rastu (La Porta, R., Shleifer, A., 2008.).

Neslužbeno gospodarstvo se često poistovjećuje s neplaćanjem poreza, koje je samo jedan od oblika neslužbenog gospodarstva. Neplaćanje poreza nije nužno nezakonito i ne spada uvijek u aktivnosti vezane za neslužbeno gospodarstvo. Na primjer, u Republici Hrvatskoj postoje razni proizvodi i usluge na koje se ne plaća porez na dodanu vrijednost kao što su: neki prehrambeni proizvodi ili stomatološka poliklinika koja nije obveznik plaćanja poreza na dodanu vrijednost za sve usluge koje čini obavljanjem djelatnosti za koju je registrirana¹.

Jedan od glavnih razloga za pojavu neslužbenog gospodarstva je izbjegavanje ili utaja poreza. Povećanje poreznih stopa, s jedne strane, dovodi do povećanja poreznih prinosa kojima država financira javna dobra i zajedničke državne potrebe, kao što su obrazovanje, zdravstvo, infrastruktura, javni red i mir i slično. S druge strane, povećanje poreznih stopa utječe na povećanje troškova poslovanja i na smanjenje životnog standarda stanovništva.

Zbog te dvije suprotstavljene teze, porezna stopa može rasti do određene granice do koje je stanovništvo spremno plaćati porez, ali kada porezno opterećenje postane previsoko, stanovništvo počinje izbjegavati plaćanje poreza prelaskom u neslužbeno gospodarstvo, što znači da se porezni prinosi smanjuju za vrijednost aktivnosti koje se obavljaju u neslužbenom gospodarstvu.

Neslužbeno gospodarstvo je pojava koja utječe na smanjenje gospodarskog rasta i razvoja. Zato je nužno da svaka suvremena država istraži uzroke nastanka neslužbenog gospodarstva i provodi mjere za suzbijanje neslužbenog gospodarstva. Jedan od najvažnijih razloga porasta neslužbenog gospodarstva je preveliki porezni teret. Da bi se smanjila veličina neslužbenog gospodarstva porezne vlasti bi trebale smanjiti poreznu stopu. Proces globalizacije stvorio je potrebu za sve većom ekonomskom povezanosti država, regija i kontinenata. Da bi se ta povezanost ostvarila, suvremene države bi trebale uskladiti svoje porezne sustave. Problem je što je svaka država specifična. Različita veličina teritorija država, broj stanovnika, zaduženje država, visina inflacije, proračunski deficit i slično otežavaju proces usklađivanja poreznih sustava država. Problem je i što ne postoje dvije države s istim poreznim sustavom.

Prema Ott (2002.), udio neslužbenog gospodarstva moguće je smanjiti pojednostavljenjem poreznih sustava da bi se dobila veća transparentnost poreznog sustava i manja opterećenost propisima. Znači, zemlje bi morale smanjiti broj

¹ Zakon o porezu na dodanu vrijednost, „Narodne novine“, br. 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 127/00, 86/01, 48/04, 82/04, 90/05, 76/07, 87/09, 94/09.

poreznih oblika, broj poreznih oslobođenja i olakšica, morale bi uvesti razumljivo utvrđivanje porezne osnovice, pojednostaviti oporezivanje malih poreznih obveznika, i slično. Osim pojednostavljenja poreznih sustava, za smanjivanje veličine neslužbenog gospodarstva potrebno je provođenje i drugih mjera kao što su: poboljšanje zakonskih propisa, jačanje neovisnosti sudova, poboljšanje statističkih metoda prikupljanja podataka, smanjivanje uloge države u gospodarstvu, reformiranje mirovinskog i zdravstvenog sustava, reformiranje obrazovnog sustava, poticanje zaposlenosti i drugo (Ott, 2002.).

Prema Bejaković (2002.), najvažniji čimbenici zbog kojih ljudi izbjegavaju plaćanje doprinosa za mirovinsko osiguranje su: slaba povezanost visine doprinosa i iznosa mirovine, neinformiranost ljudi o uvjetima ostvarivanja mirovine i općenito o svrsi plaćanja doprinosa. Država bi morala informirati javnost o stvarnom financijskom stanju u mirovinskom sustavu, o tome što poduzima kako bi osigurala građane, valja ojačati svijest o potrebi plaćanja doprinosa i o tome da se izbjegavanjem plaćanja doprinosa obveza plaćanja prebacuje na nekog drugog (Bejaković, 2002.).

Uz preveliki porezni teret, nezaposlenost je jedan od najvažnijih razloga porasta neslužbenog gospodarstva. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku², 2010. godine bilo je 302.425 nezaposlenih u Hrvatskoj, a stopa registrirane nezaposlenosti iznosila je 17,4%. Među nezaposlenima je bilo više žena nego muškaraca, čak 165.620. Nadalje, stopa zaposlenosti iznosila je 41%. Jedan od razloga tako niske stope zaposlenosti je i rad u neslužbenom gospodarstvu.

Postoje i pozitivni učinci neslužbenog gospodarstva na gospodarski rast. Primjerice, više od 66% zarada ostvarenih u neslužbenom gospodarstvu relativno se brzo potroši u službenom sektoru gdje taj dodatni rashod pozitivno utječe na gospodarski rast (Schneider, 1998. prema Enste, 2003, str. 99).

Neslužbeno gospodarstvo je širok pojam, koji obuhvaća obavljanje najrazličitijih djelatnosti u raznim sektorima, od domaćinstava do kriminalnog sektora, tako da je razumljivo da postoje različite metode procjene neslužbenog gospodarstva. Metode za procjenu neslužbenog gospodarstva dijele se na izravne (ankete i porezna revizija), neizravne metode (razlika porezne statistike i nacionalnih računa, razlika primitaka i izdataka – makropristup, razlika primitaka i izdataka – mikropristup, tržište radne snage, gotovina u optjecaju, metoda transakcija, metoda uporabe podataka o fizičkim inputima) i uzročne modele (potražnja za gotovim novcem i determinante/indikator) gdje optimalna metoda mjerenja za pojedinu zemlju ovisi o specifičnostima gospodarstva, te poreznom i pravnom sustavu (Lovrinčević, Mikulić, Nikšić-Paulić, 2002., str. 85; Lovrinčević, Marić, Mikulić, 2006., str. 36).

² Statističke informacije 2010., Državni zavod za statistiku, str. 39.

Mnogi su se autori u Hrvatskoj bavili istraživanjem neslužbenog gospodarstva. Neki od njih su Crnković-Pozaić (1997.), Ott (2002.), Bejaković (2002.), Lovrinčević, Mikulić, Nikšić-Paulić (2002.), Lovrinčević, Marić, Mikulić (2006.), Švec (2009.) i dr.

3. Metodologija istraživanja

U radu je procijenjen udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu u Republici Hrvatskoj primjenom metode radne snage, te su korelacijskom analizom ispitani različiti odnosi između zaposlenih u službenom gospodarstvu, nezaposlenih u službenom gospodarstvu i zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu. Procjena udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu provedena je za razdoblje od 2002. do 2009. Pri analizi su korišteni podaci Državnog zavoda za statistiku.

Ideja se zasniva na radovima Crnković-Pozaić (1997.) i Švec (2009.). Za analizu je primijenjena metoda radne snage, a korišteni su podaci ankete o radnoj snazi. Prema Crnković-Pozaić (1997.) za izračun udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu metodom radne snage potrebni su podaci o radno sposobnom stanovništvu, broju zaposlenih i broju nezaposlenih. Na temelju tih podataka moguće je izračunati stopu aktivnosti, stvarno aktivno stanovništvo i hipotetički aktivno stanovništvo, a primjenom tih izračuna procjenjuje se udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu. Glavna prednost ove metode je dostupnost podataka, te jednostavnost izračuna, dok je jedan od glavnih nedostataka ove metode činjenica da je početna vrijednost udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu u promatranom vremenskom nizu uvijek nula. Iz podataka o zaposlenosti, nezaposlenosti i radno sposobnog stanovništva izračunane su stope aktivnosti, stvarno aktivno stanovništvo, hipotetički aktivno stanovništvo, te je procijenjen udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu. Prema Crnković-Pozaić (1997.) primijenjene su sljedeće formule za izračun stopa aktivnosti³ i udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu:

$$\text{stopa aktivnosti} = \frac{\text{zaposleni} + \text{nezaposleni}}{\text{radno sposobno stanovništvo}} \cdot 100\% \quad (1)$$

$$\text{udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu} = \frac{\text{hipot. akt. stan.} - \text{stvarno akt. stan.}}{\text{stvarno aktivno stanovništvo}} \cdot 100\% \quad (2)$$

³ U Crnković-Pozaić (1997.) primijenjena je alternativna formula za stopu aktivnosti gdje se umjesto veličine radno sposobnog stanovništva koristila veličina ukupnog stanovništva.

Stvarno aktivno stanovništvo čini zbroj zaposlenih i nezaposlenih, dok je hipotetički aktivno stanovništvo umnožak nulte stope aktivnosti⁴ i veličine radno sposobnog stanovništva.

Podaci potrebni za procjenu udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu, odnosno podaci o radno sposobnom stanovništvu, broju zaposlenih i broju nezaposlenih preuzeti su sa službenih stranica Državnog zavoda za statistiku i prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1.

**RADNO SPOSOBNO STANOVNIŠTVO, ZAPOSLENI I NEZAPOSLENI
ZA RAZDOBLJE OD 2002. DO 2009. GODINE (U TISUČAMA)
– PODACI ANKETE O RADNOJ SNAZI**

Godina	Radno sposobno stanovništvo	Zaposleni	Nezaposleni
2002.	3.526	1.528	266
2003.	3.568	1.537	256
2004.	3.590	1.563	250
2005.	3.636	1.573	229
2006.	3.639	1.586	199
2007.	3.657	1.614	171
2008.	3.680	1.636	149
2009.	3.708	1.605	160

Izvor: podaci za 2002. godinu preuzeti su iz Statističkog ljetopisa Republike Hrvatske 2003., str. 145, za 2003. godinu iz Statističkog ljetopisa Republike Hrvatske 2004., str. 148, za 2004. godinu iz Statističkog ljetopisa Republike Hrvatske 2005., str. 148, za razdoblje od 2005. do 2006. godine iz Statističkog ljetopisa Republike Hrvatske 2008., str. 143, za razdoblje od 2007. do 2009. godine iz Statističkog ljetopisa Republike Hrvatske 2010., str. 151

4. Rezultati analize

Na osnovi podataka iz tablice 1 izračunane su stope aktivnosti, stvarno aktivno stanovništvo, hipotetički aktivno stanovništvo te je procijenjen udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu za razdoblje od 2002. do 2009. godine, primjenom prethodno navedenih formula. U tablici 2 prikazani su dobiveni rezultati.

⁴ Za izračun nulte stope aktivnosti koriste se podaci iz prve godine promatranog vremenskog niza.

Tablica 2.

**STOPE AKTIVNOSTI, STVARNO I HIPOTETIČKI AKTIVNO
STANOVNIŠTVO, TE ZAPOSLENOST U NESLUŽBENOM
GOSPODARSTVU**

Godina	Stopa aktivnosti, %	Stvarno aktivno stanovništvo	Hipotetički aktivno stanovništvo	Udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu, %
2002.	50,87	1.794	1.793	0,00
2003.	50,24	1.793	1.815	1,25
2004.	50,48	1.812	1.826	0,76
2005.	49,56	1.802	1.849	2,63
2006.	49,05	1.785	1.851	3,70
2007.	48,81	1.785	1.860	4,21
2008.	48,51	1.785	1.872	4,86
2009.	47,60	1.765	1.886	6,86

Izvor: Izračun autorica

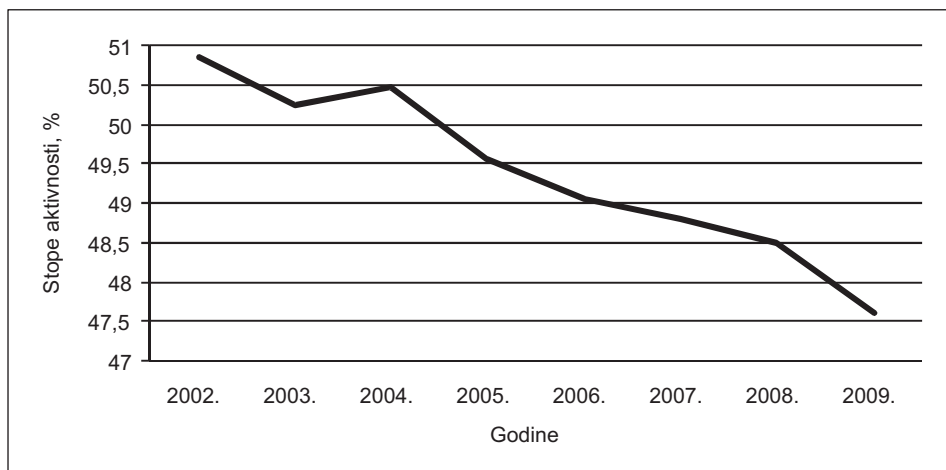
Udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu se u razdoblju od 2003. do 2009. godine kretao od 0,76% do 6,86%. Najveći udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu zabilježen je 2009. godine i iznosi 6,86%. Prema istraživanju Crnković-Pozaić (1997., str. 178), provođenjem također metode radne snage⁵, u 1990–ima udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu iznosio je i do 20%, što upućuje na uspješno provođenje mjera za suzbijanje neslužbenog gospodarstva.

Pretpostavka na osnovi koje je vođena analiza bila je da oni koji prestaju raditi, odnosno koji izlaze iz službenog gospodarstva, prelaze na rad u neslužbeno gospodarstvo. Ta pretpostavka nije u potpunosti točna, zato što jedan dio stanovnika koji prestane raditi ostane neaktivan i ne prelazi nužno u neslužbeno gospodarstvo. Ali, postotak stanovništva koji ostane neaktivan nakon izlaska iz službenog gospodarstva je navedenom metodom nemoguće odrediti, pa je za daljnju analizu udjela neslužbenog gospodarstva korištena navedena pretpostavka.

⁵ U radu je primijenjena alternativna formula za stopu aktivnosti gdje se umjesto veličine radno sposobnog stanovništva koristila veličina ukupnog stanovništva.

Grafikon 1.

STOPE AKTIVNOSTI U HRVATSKOJ
OD 2002. GODINE DO 2009. GODINE

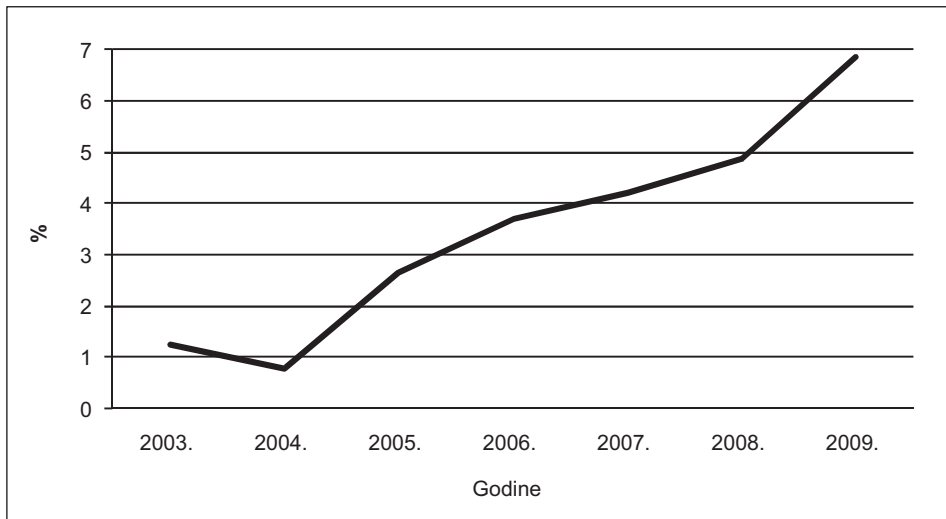


Izvor: Izrada autorica

Na grafikonu 1. prikazane su stope aktivnosti u Hrvatskoj. U razdoblju od 2002. do 2009. vidljiv je pad stope aktivnosti. Do pada stope aktivnosti dolazi zbog pada broja stvarno aktivnog stanovništva.

Grafikon 2.

PROCJENA UDJELA ZAPOSLENIH U NESLUŽBENOM GOSPODARSTVU



Izvor: Izrada autorica

Na grafikonu 2. prikazana je procjena udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu za razdoblje od 2003.⁶ do 2009. Vidljivo je da udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu Hrvatske raste. Usporedbom grafikona 1. i 2. vidljiv je obrnuto proporcionalni odnos stope aktivnosti i procjene udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu. Kako stopa aktivnosti pada, tako se povećava udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu i obrnuto. Do obrnuto proporcionalnog odnosa stope aktivnosti i procjene udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu se dolazi zbog prije opisane pretpostavke da oni koji su izašli iz službenog gospodarstva prelaze u neslužbeno gospodarstvo.

U nastavku su Pearsonovim koeficijentom korelacije⁷ ispitani različiti odnosi između broja zaposlenih u službenom gospodarstvu, broja nezaposlenih u službenom gospodarstvu i procijenjenog udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu. Analizirana je povezanost broja zaposlenih u službenom gospodarstvu i broja nezaposlenih u službenom gospodarstvu, zatim broja zaposlenih u

⁶ Prikazani su podaci od 2003. godine nadalje jer je uslijed izračuna udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu u 2002. godini jednak nuli.

⁷ Analizirani su podaci od 2003. godine do 2009. godine, jer je u 2002. godini razlika stvarno aktivnog stanovništva i hipotetički aktivnog stanovništva jednaka nuli.

službenom gospodarstvu i procijenjenog udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu, te procijenjenog udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu i broja nezaposlenih u službenom gospodarstvu. U tablici 3. su prikazani izračunani koeficijenti korelacije.

Tablica 3.

KOEFICIJENTI KORELACIJE ZA RAZDOBLJE OD 2003. DO 2009.

Varijable	Koeficijenti korelacije
Broj zaposlenih u službenom gospodarstvu i broj nezaposlenih u službenom gospodarstvu	-0,96
Broj zaposlenih u službenom gospodarstvu i procijenjeni udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu	0,79
Procijenjeni udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu i broj nezaposlenih u službenom gospodarstvu	-0,91

Izvor: Izračun autorica

Negativna korelacija broja zaposlenih u službenom gospodarstvu i broja nezaposlenih u službenom gospodarstvu je logična, jer povećanje broja zaposlenih u službenom gospodarstvu istodobno smanjuje broj nezaposlenih u službenom gospodarstvu. Međutim, dobivena pozitivna korelacija broja zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu i broja zaposlenih u službenom gospodarstvu je neobična. Također, nije smisljena ni negativna korelacija broja zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu i nezaposlenih u službenom gospodarstvu jer je za očekivati da će se osobe koje ostanu bez posla u službenom gospodarstvu nastojati zaposliti u neslužbenom gospodarstvu.

5. Zaključak

Neslužbeno gospodarstvo se pojavljuje u svim zemljama svijeta i u njega su uključene različite djelatnosti, od kriminalnih djela pa sve do legalnih aktivnosti. Jedan od glavnih razloga za pojavu neslužbenog gospodarstva je izbjegavanje plaćanja poreza ili utaja poreza. Preveliko porezno opterećenje dovodi do povećanja neslužbenog gospodarstva.

Neslužbeno gospodarstvo je usko povezano i s nezaposlenošću jer nezaposlene osobe zbog gubitka posla i smanjenih primanja prelaze u neslužbeno gospodarstvo.

Primarni cilj ovog rada bio je procijeniti udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu u Hrvatskoj pomoću metode radne snage za razdoblje od 2002. do 2009. Za analizu su korišteni podaci ankete o radnoj snazi. Na osnovi dobivenih rezultata uočen je negativan odnos između stopa aktivnosti i procijenjenog udjela zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu. Do negativnog odnosa dolazi zbog pretpostavke da oni koji izlaze iz službenog gospodarstva prelaze u neslužbeno gospodarstvo. Prema Crnković-Pozaić, (1997.), udio zaposlenih u neslužbenom gospodarstvu u 1990-ima, iznosio je i do 20%, dok se za razdoblje od 2002. do 2009. taj postotak smanjio, pa se može pretpostaviti da su mjere za suzbijanje neslužbenog gospodarstva pooštrene i zaista se primjenjuju u praksi.

Neslužbeno gospodarstvo utječe na smanjenje gospodarskog rasta i razvoja. Stoga je neophodno da svaka država istraži uzroke nastanka neslužbenog gospodarstva i provodi mjere za suzbijanje neslužbenog gospodarstva.

LITERATURA

1. Bejaković, P. (2002.). "Evazija doprinosa za mirovinsko osiguranje", *Financijska teorija i praksa*, (26), 1: 317–349.
2. Crnković-Pozaić, S. (1997.). "Neslužbeno gospodarstvo mjereno radnom snagom", *Financijska praksa*, (21), 1-2: 169–194.
3. Enste, D. H. (2003.). "Gospodarstvo u sjeni i institucionalne promjene u tranzicijskim zemljama", *Financijska teorija i praksa*, (27), 1: 83–112.
4. Feige, E. L. (1990.). "Defining and estimating underground and informal economies: The new institutional economics approach", *World Development*, (18), 7: 989–1002.
5. Kesner Škreb, M. (1994.). "Neslužbeno ili sivo gospodarstvo", *Financijska praksa*, (20), 3: 373–375.
6. La Porta, R., Shleifer, A. (2008.). "The unofficial economy and economic development", *NBER Working Paper Series*, Cambridge, National Bureau Of Economic Research.
7. Lovrinčević, Ž., Mikulić, D., Nikšić-Paulić, B. (2002.). "Pristup službene statistike procjeni neslužbenog gospodarstva", *Financijska teorija i praksa*, (26), 1: 83–116.

8. Lovrinčević, Ž., Marić, Z., Mikulić, D. (2006.). "Maastrichtski kriteriji i uključivanje sive ekonomije – slučaj Hrvatska", *Privredna kretanja i ekonomska politika*, (16), 106: 30–65.
9. Ott, K. (2002.). "Neslužbeno gospodarstvo u Republici Hrvatskoj 1990.-2000. godine", *Financijska teorija i praksa*, (26), 1: 1–30.
10. Schneider, F. (1998.). "Die im Dunkeln sieht man nicht. Schwarzarbeit als wirtschafts-und staatspolitische Herausforderung", *Handelsblatt*, (40) [26.2.1998].
11. Statističke informacije (2010.), Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
12. Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2003., Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
13. Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2004., Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
14. Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2005., Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
15. Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2008., Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
16. Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2010., Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
17. Švec, M., (2009.). "Siva ekonomija u Hrvatskoj", *Financijska teorija i praksa*, (33), 4: 413–443.
18. Tanzi, V., (1983.). "The Underground Economy", *Finance and Development*, December: 10–13.
19. Thomas, J. J., (1992.). *Informal Economic Activity*, Ann Arbor: The University of Michigan Press.
20. Zakon o porezu na dodanu vrijednost, Narodne novine, br. 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 127/00, 86/01, 48/04, 82/04, 90/05, 76/07, 87/09, 94/09, Zagreb, 2009.

1. www.dzs.hr
2. www.nn.hr

ESTIMATING THE SHARE OF EMPLOYEES IN THE UNOFFICIAL ECONOMY IN CROATIA

Summary

The unofficial economy (underground economy, informal economy, moonlighting) is present in greater or lesser extent, in all countries of the world. The paper theoretically and empirically explores and analyzes the unofficial economy. Theoretical part is related to defining the unofficial economy and the reasons for participation in the unofficial economy. Empirical part analyzes the unofficial economy in Croatia for the period 2002 to 2009. The share of employees in the unofficial economy in Croatia was estimated by the labour method. The relations of the official employment and the official unemployment, then the unofficial employment and the official employment, and also the unofficial employment and the official unemployment rate were explored.

Key words: unofficial economy, underground economy, informal economy, Croatia